

ศึกษาวิเคราะห์รัฐในพระสุตตันตปิฎก

ANALYTICAL STUDY OF THE STATE IN THE SUTTANTAPITAKA

: มานพ นักการเรือน*
เสาวภาคย์ แหลมเพชร**
วัฒนา จินดาวัฒน์***
จิตตินันท์ วุฒิกิร****
ปิยะชาติ ประทุมพร*****

บทคัดย่อ

รัฐเกิดขึ้นมาจากความชั่วร้าย จึงจำเป็นที่จะต้องทำการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถให้เป็นผู้ปกครองเพื่อจะเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐโดยความชอบธรรม บนฐานของมโนทัศน์เรื่อง “อำนาจ” เป็นหลัก แต่เป็นอำนาจที่เป็นธรรม รัฐในฐานะเป็นชุมชนแห่งมนุษย์ มีการเกิดขึ้น ความเจริญและความเสื่อม มีสภาพเป็นไตรลักษณ์ มีเป้าหมาย และมีการบัญญัติจักรวรรดิวัตร ซึ่งเป็นหลักธรรมนุญแห่งการปกครอง เพื่อให้นำไปสู่สังคมในอุดมคติ คือ สังคมที่มนุษย์มีแต่ความสุข ปราศจากอาชญากรรม ไม่มีความเลื่อมล้ำทางฐานะทรัพย์สิน และมีความสุขอนามัย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

คำสำคัญ : 1. รัฐ 2. อำนาจ 3. จักรวรรดิวัตร

Abstract

As states were born from evils, so it was necessary to select the persons who had good knowledge and capabilities for serving as the rulers of states. The rulers would use power based mainly on the concept of “power”. The power in this sense meant power with justice. States, as the communities of human beings, had their nature of being born, grown and decayed in accordance the principle of Tilakkhana (three Characteristics). They, however, had their own objectives and were able to successfully create the ruling principle based on Buddhist Cakkavattivatta (Emperor’s rules) which

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเซนจอน

*** ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างนครราชสีมา

**** ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

***** อาจารย์ประจำสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก

were the administrative rules and these rules would bring about an ideal society. This ideal society would have full happiness and were truly free from crimes and distinction in social status and property. In this society the people enjoyed good health and were free from all kind of sickness.

Keywords : 1. State 2. Power 3. Cakkavattivatta

บทนำ

บทความวิชาการนี้ จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์รัฐในพระสุตตันตปิฎก มีวัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำมาเรียบเรียงในเชิงวิชาการ นำเสนอเพื่อเผยแพร่ ให้แวดวงวิชาการ อันจะนำไปใช้ประโยชน์ในเชิง วิชาการได้ ดังจะได้นำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

มนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยอยู่ ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เนื่องจากโดยธรรมชาติของ มนุษย์นั้นป่าเถื่อน ขลาดกลัวและไม่เป็นระเบียบ จึงจำเป็นต้องคัดเลือกผู้ปกครองมาทำหน้าที่ ควบคุมกำกับดูแลให้สังคมเป็นไปตามสัญญา ประชาคมที่กำหนดร่วมกัน เพื่อให้การอยู่ร่วมกัน ของมนุษย์ดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อยสงบสุข และทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นไป

พระสุตตันตปิฎกเน้นไปที่ผู้ปกครองเป็น แกนกลาง มีทั้งที่เป็นพระราชาทัวไปและพระเจ้า จักรพรรดิ ซึ่งเป็นพระราชายุ่งใหญ่ บนฐานของ มโนทัศน์เรื่อง “อำนาจ” (power) เป็นหลัก แต่เป็น อำนาจที่เป็นธรรม รัฐในฐานะเป็นชุมชนแห่งมนุษย์ ซึ่งตั้งมั่นอยู่ในดินแดนที่มีอาณาเขตที่แน่นอน

ภายใต้อธิปไตยอันเป็นอิสระ มีการปกครองเป็น ระเบียบ เพื่อสวัสดิภาพของชนในสังคม (สิน สภาวสุ, 2526 : 19) ต้องมีการเกิดขึ้น ความเจริญ และความเสื่อม มีสภาพเป็นไตรลักษณ์มีเป้าหมาย ที่ชัดเจน และมีการบัญญัติหลักธรรมนุญแห่งการ ปกครองเพื่อทำให้เกิดสังคมในอุดมคติ ที่ปราศจาก อาชญากรรม ไม่มีความเสื่อมล้ำทางฐานะ ทรัพย์สิน และมีความสุขอนามัย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ นั่นก็คือมีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์

พระสุตตันตปิฎกได้ให้คำตอบว่า เพราะ เหตุใดมนุษย์จึงต้องปกครองกัน ทำไมไม่ปล่อยให้ มนุษย์อยู่กันเอง การปกครองนั้นทำอย่างไร จึงทำให้เกิดบูรณาการทั้งมิติด้านการปกครอง มิติด้านเศรษฐกิจและด้านจิตวิญญาณ เพื่อให้ บรรลุเป้าหมายคือสังคมในอุดมคติที่ทุกคนพึง ปรารถนาจะเกิดขึ้นจริง ๆ

การเกิดขึ้นของรัฐ

รัฐเกิดขึ้นได้อย่างไร ? เป็นคำถามที่ นักปราชญ์ทางรัฐศาสตร์ได้พยายามหาคำตอบ มาเป็นเวลานานหลายศตวรรษแล้ว แต่ไม่สามารถ ให้คำตอบที่เป็นข้อยุติได้ ทั้งนี้เนื่องจากว่า การเกิดขึ้นของรัฐยังหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และทางมานุษยวิทยายืนยันไม่ได้ชัดเจน นั้นเอง ฉะนั้นจึงทำให้นักปราชญ์ทางรัฐศาสตร์ จำเป็นต้องใช้ข้อสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางใน การศึกษาการเกิดขึ้นของรัฐไว้หลายทฤษฎี แต่ละ ทฤษฎีต่างก็มุ่งที่จะอธิบายถึงการเกิดขึ้นของรัฐ ต่าง ๆ กัน

ในอัคคัญญสูตร กล่าวถึงว่า มนุษย์เริ่มต้น จากการไม่มีรัฐ การมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันใน ทรัพย์สิน การปราศจากการเอาไรต์เอาเปรียบกัน

และสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ และต่อมา เมื่อมีบางคนละเมิดในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของผู้อื่น การพูดเท็จ ตลอดจนการทำร้ายร่างกายผู้อื่น จึงทำให้มีรัฐเกิดขึ้น ซึ่งการมีรัฐนั้นเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ เพราะว่ารรัฐเกิดมาจากความชั่วร้ายหรืออกุศลธรรมที่อยู่ในจิตใจของบุคคลนั่นเอง

เมื่อหมู่มนุษย์เดือดร้อนเช่นนี้ จึงร่วมกันสรรหาคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม คือคนที่มีรูปร่างงดงามกว่า น่าดูกว่า น่าเลื่อมใสกว่า และน่าเกรงขามกว่า เป็นผู้ปกครอง มี 3 ชื่อ คือ 1. **มหาสมมต** คือเป็นผู้ที่มหาชนเห็นร่วมกันเลือกขึ้นมา เป็นผู้ที่มีสิทธิและอำนาจในการปกป้องคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน ช่วยตัดสินปัญหาในกรณีที่มีความขัดแย้งในสังคม และทำหน้าที่หลักที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ การลงโทษ 2. **กษัตริย์** คือ เป็นผู้เป็นใหญ่ยิ่งแห่งเขตแดน เพราะต้องจัดแบ่งสรรปันส่วนให้คนในกลุ่มนั้น ๆ เพื่อการเกษตรกรรม และ 3. **ราชา** คือเป็นผู้ทำให้มหาชนพอใจสุขใจยินดีได้

ผู้ปกครองในอัครคัมภีร์สุตรมีหน้าที่หลักคือ 1. ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวโดยชอบ 2. ตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือนโดยชอบ และ 3. ชับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ (ลงโทษ) (ที.ปา. 11/130/96) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หน้าที่ของผู้ปกครองมีคำว่า “โดยชอบ” อยู่ข้างหลัง เพราะนั่นเป็นข้อตกลงของผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครอง คำว่า “โดยชอบ” ในที่นี้ หมายถึง ความยุติธรรมที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องยึดหลักความชอบธรรมเป็นเกณฑ์ ในอัครคัมภีร์สุตรมันไม่ได้ระบุว่า ตำแหน่งผู้ปกครองรัฐนั้นมีกำหนดระยะเวลาานานเท่าใด ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐในขณะนั้นเป็นรัฐขนาดเล็ก อยู่ในยุคสังคมเกษตรกรรม คนในรัฐคงไม่มากนัก เรื่องกำหนดเวลาจึงไม่ใช่

ประเด็นสำคัญ แต่เน้นไปที่ผู้ปกครองจะต้องมีความยุติธรรมต่อผู้ใต้ปกครองเท่านั้น

ผู้ปกครองนั้นมีบทบาทของผู้พิพากษา คือทำหน้าที่หลัก ๆ ได้แก่ การตัดสินคดีความลงโทษผู้กระทำผิด ตั้งแต่การริบทรัพย์ตลอดจนกระทั่งประหารชีวิต โดยได้รับแบ่งส่วนเป็นข้าวสาลี ซึ่งต่อมาเป็นเงินเดือนและสวัสดิการต่าง ๆ ผู้ปกครองในยุคแรกจึงมีการรวบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งในส่วนนิติบัญญัติ (ออกกฎหมาย) บริหาร (ปกครอง ดำเนินการและจัดการ) และตุลาการ (ตัดสินคดีความและลงโทษผู้กระทำผิด) แต่ในปัจจุบัน พยายามแยกส่วนเพื่อเป็นการคานอำนาจของกันและกัน

สรุปได้ว่า การเกิดขึ้นของรัฐตามทัศนะของพระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นจากความขัดแย้งและการเอาใจเอาเปรียบกันของคนในสังคม ผู้ปกครองจึงเป็นทางเลือกที่คนในสังคมจะต้องทำการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ให้เป็นผู้ปกครองเพื่อจะเป็นผู้ที่ใช้อำนาจรัฐด้วยความชอบธรรม ซึ่งผู้ปกครองรัฐนั้นจะต้องคอยควบคุมความต้องการอันเกินขอบเขตของคนในสังคม เพื่อที่จะให้คนในสังคมสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุข

พระเจ้าจักรพรรดิในฐานะเป็นผู้ปกครองผู้ยิ่งใหญ่ในรัฐ

ในพระสุตตันตปิฎกได้กล่าวถึงผู้ปกครองในรัฐทั้งที่เป็นพระราชาทัวไป เกี่ยวข้องกับรูปแบบทางการเมืองแบบราชาธิปไตย ซึ่งมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และรูปแบบทางการเมืองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งใช้มติส่วนใหญ่ของที่ประชุมและผู้ปกครองในรัฐที่เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งจะ

ต้องมีคำว่า “ธรรมราชา” มาควบคู่กันไปด้วย มีราชอาณาจักรปกครองกว้างขวางมาก บ้านเมืองในปกครองมีความร่มเย็นเป็นสุข ปราบข้าศึกศัตรูด้วยธรรม ไม่ต้องใช้อาชญาและศัสตรา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 : 59) ได้มีการกล่าวถึงเฉพาะพระเจ้าจักรพรรดิในอดีตและอนาคต แต่ไม่ได้กล่าวถึงพระเจ้าจักรพรรดิในปัจจุบันไว้ในมหาสุทสสนสูตร กล่าวถึง พระเจ้าจักรพรรดิในอดีตคือ พระเจ้ามหาสุทสสนะ (ที่.ม.10/241/18) ในจกัถวัตติสูตร ระบุพระนามของพระเจ้าจักรพรรดิในอดีตคือ พระเจ้าทัฬหเมนิ (ที่.ปา. 11/81/60) และพระเจ้าจักรพรรดิในอนาคตคือพระเจ้าสังขะ (ที่.ปา. 11/106/77)

พระเจ้าจักรพรรดิในฐานะเป็นผู้ปกครองผู้ยิ่งใหญ่ในรัฐ มีประเด็นที่ควรศึกษาดังนี้

1. คุณลักษณะของพระเจ้าจักรพรรดิ

พระเจ้าจักรพรรดิประกอบด้วยคุณลักษณะ พอสรุปได้ 4 ประการ คือ

1) ต้องเป็นผู้ชาย

พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์เดียวพึงเสด็จอุบัติในโลกธาตุเดียว (อง.เอก. 20/278/35) ผู้ชายพึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิได้ แต่ผู้หญิงพึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิไม่ได้ ดังข้อความที่ว่า “ข้อที่ผู้หญิงจะพึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดินั้น มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาสที่จะมีได้ แต่ข้อที่ผู้ชายจะพึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดินั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ เป็นโอกาสที่จะมีได้” (อง.เอก. 20/280/35)

2) ประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ

ในลักขณสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงคติแห่งมหาปุริสลักษณะ ว่าย่อมมีคติเป็น 2 เท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ ถ้าอยู่ครองเรือน

จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม ครองราชย์โดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้ง 4 เป็นขอบเขต ถ้าออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ไม่มีกิเลสในโลก (ที่.ปา. 11/199/159)

3) เป็นพระโพธิสัตว์

พระเจ้าจักรพรรดิได้บำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ เมื่อถึงกาลสุดท้าย จะออกบวชแล้วบรรลุธรรมสิ้นกิเลสในที่สุด พระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นธรรมราชาที่แท้จริงก็คือ พระโพธิสัตว์ในอดีตกำลังสะสมบารมีธรรม เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นส่วนใหญ่” (ที่.ม.10/270/202)

4) เป็นผู้ทำประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก

บุคคล 2 จำพวก เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก ย่อมเกิดขึ้นเป็นอัจฉริยมนุษย์ คือพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระเจ้าจักรพรรดิ (อง.ทุก.20/53-54/97)

2. ทรัพยากรทางการบริหารปกครอง

พระเจ้าจักรพรรดิทรงมีทรัพยากรทางการบริหารปกครอง ที่รู้จักในชื่อ “รัตนะ 7 ประการ” ในจกัถวัตติสูตร ได้กล่าวถึงรัตนะ 7 ประการไว้ว่า “พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม ครองราชย์โดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้ง 4 เป็นขอบเขต ทรงได้รับชัยชนะ มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ คือ จักรแก้ว (เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ) ช้างแก้ว (คือความเจริญทางการขนส่ง) ม้าแก้ว (คือความเจริญทางการสื่อสาร) แก้วมณี (คือทรัพย์สินมั่งคั่ง ท้องพระคลังสมบูรณ์) นางแก้ว (คือได้พระชายาที่ดีและอาจจะรวมถึงญาติพี่น้อง

ที่ดีด้วย) คหบดีแก้ว (คือมีเสนาบดีที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐกิจ) ปริณายกแก้ว (คือผู้บริหารแทนพระองค์และข้าราชการบริพารที่มีความรู้ความสามารถ)” (ที.ปา. 11/81/60)

3. พระเจ้าจักรพรรดิในฐานะเป็นธรรมราชา

พระเจ้าจักรพรรดิในฐานะเป็นพระราชอาแห่งอาณาจักร มีภารกิจหลักคือ การรักษาความสงบภายในบ้านเมืองและการทำศึกสงคราม แต่การเสด็จออกศึกสงครามของพระเจ้าจักรพรรดินั้นไม่ได้ออกไปเพื่อแย่งชิงฆ่าหรือทำลายยึดครองเอาแว่นแคว้น เหล่ากษัตริย์ต่าง ๆ ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามล้วนเข้ามาสวามิภักดิ์ยอมอยู่ใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าจักรพรรดิเองโดยไม่ต้องใช้กำลังทหาร และเมื่อกษัตริย์เหล่านั้นยอมตนเข้าสวามิภักดิ์แล้ว พระเจ้าจักรพรรดิก็กไม่ได้ยึดครองประเทศหรือแคว้นนั้น พระองค์กลับสั่งสอนให้กษัตริย์เหล่านั้นตั้งมั่นในธรรม ซึ่งการประพฤติตนของพระเจ้าจักรพรรดิในลักษณะนี้มีลักษณะเหมือนพระองค์ทรงเผยแผ่ธรรมไปในตัวดังพระราชกิจที่พระเจ้ามหาสุทิสสนะทรงปฏิบัติต่ออนุกษัตริย์ ดังนี้

“พระเจ้าสุทิสสนะเสด็จเข้าพักแรมพร้อมด้วยจตุรงคคินีเสนาในประเทศที่จักรแก้วหยุดอยู่ พระราชาทั้งหลายที่เป็นปฏิปักษ์ในทิศเหนือพากันเสด็จมาเฝ้า แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า “ขอเดชะมหาราชาเจ้า พระองค์โปรดเสด็จมาเถิด ขอรับเสด็จ ราชสมบัติของหม่อมฉันเป็นของพระองค์โปรดประทานพระบรมราโชวาทเถิดพระเจ้าข้า” พระเจ้าสุทิสสนะจึงได้ตรัสตอบอย่างนี้ว่า “พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่พึงประพฤติผิดในกาม

ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา และจงครอบครองราชสมบัติไปตามเดิมเถิด” (ที.ม. 10/244/184)

ในจักรกวัตติสูตร กล่าวถึงว่า ในเมื่อมนุษย์มีอายุขัย 80,000 ปี พระเจ้าจักรพรรดิในอนาคตพระนามว่า พระเจ้าสังขะ เป็นผู้ทรงธรรม ครองราชย์โดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน อุบัติขึ้นมาพร้อมกับพระพุทธเจ้าพระนามว่าเมตไตรย ในที่สุดพระเจ้าสังขะเสด็จออกจากพระราชวัง ผนวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระผู้มีพระภาคพระนามว่า เมตไตรย (ที.ปา. 11/108/79)

สรุปได้ว่า พระเจ้าจักรพรรดิในฐานะเป็นผู้นำอาณาจักรถือว่าอุบัติได้ยาก เมื่อเกิดขึ้นย่อมทำประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก พระเจ้าจักรพรรดิอยู่ในช่วงบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต พระเจ้าจักรพรรดิทรงมีทรัพยากรทางการบริหารปกครอง ที่รู้จักในชื่อ “รัตนะ 7 ประการ” มีภารกิจหลักคือ การรักษาความสงบภายในบ้านเมืองและการสั่งสอนให้กษัตริย์ต่าง ๆ ตั้งมั่นในธรรม

ความเจริญและความเสื่อมของรัฐ

ในยุคแรกที่มีมนุษย์บังเกิดขึ้นบนโลกนั้น ยังไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ใด ๆ เพราะมนุษย์ยุคนั้นมีบุญมากเพ็งจุติลงมาจากพรหมโลก รู้ว่า อะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ จึงอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขต่อมา เมื่อมนุษย์ได้มารวมกันเป็นรัฐซึ่งทำให้สังคมมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น จากสังคมที่เคยอยู่อย่างสงบสุข ก็เริ่มมีปัญหาเกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้นในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องร่วมมือกันในการแสวงหาทางออกให้กับปัญหานี้ คือต้องมีภาคตัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเพียงพร้อมให้เป็น

ผู้คุ้มครองป้องกันพวกตนและให้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรัฐเพื่อให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ความชั่วร้าย ซึ่งมีโลภะ โทสะ และโมหะในจิตใจของคนในสังคม เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดรัฐ รัฐจะเสื่อมหรือเจริญขึ้น ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือ พฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง ในรัฐใด ถ้าหากผู้ปกครองและคนในรัฐเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม รัฐนั้นก็มีความมั่นคง แต่หากรัฐใดมีนัยตรงข้ามจากนี้ รัฐนั้นย่อมขาดความมั่นคง

ในจักรกวัตติสูตร ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากยุคที่เจริญที่สุดก่อนไปสู่ยุคที่มีความเสื่อมที่สุดและกลับเข้าสู่ยุคแห่งความรุ่งเรืองอีกครั้ง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงในแง่ความเจริญและความเสื่อมแห่งรัฐ จึงมี 8 ยุค ดังนี้ (ที.ปา. 11/81-108/60-79)

1. ธรรมราชสมัย คือ สมัยที่ผู้ปกครองและประชาชนใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบสุข เพราะทุกคนล้วนตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยุคนี้ถือว่าเป็นยุคที่ผู้ปกครองเป็นผู้ทรงธรรมหรือธรรมราชา ทำให้ประชาชนในรัฐอยู่กันอย่างมีความสุข จัดเป็นสังคมที่มีปัญหาน้อยที่สุด เพราะทุกคนล้วนมีศีลธรรม ทำให้การบริหารรัฐเป็นไปอย่างง่ายดาย

2. อทินนาทานสมัย คือ สมัยที่ผู้ปกครองไม่ประพฤติธรรม บ้านเมืองจึงไม่มีความผาสุกเหมือนเก่าก่อน มีการลักขโมยกันเกิดขึ้น เป็นยุคที่คนขาดศีลธรรม ผู้ปกครองเองก็ขาดคุณธรรม จึงไม่สามารถที่จะเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ การปกครองรัฐจึงยากลำบาก

3. ปาณาติบาตสมัย คือ สมัยที่มีผลต่อเนื่องมาจากการลงโทษผู้ลักขโมย จึงทำให้ประชาชนต้องทำการสะสมศัตรารูธเพื่อฆ่าหรือ

ทำร้ายคนที่ไม่ให้สิ่งของ เป็นยุคที่คนเริ่มใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาเกิดความระส่ำระสายในสังคม การปกครองจึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงวิธีการที่รุนแรงได้

4. มุสาวาทสมัย คือ สมัยที่บุคคลผู้ลักขโมย เมื่อถูกจับกุมก็กล่าวเท็จว่า ตนมิได้เป็นโจรปล้นทรัพย์หรือยกยกทรัพย์ของผู้อื่น เป็นยุคที่คนส่วนมากมีความโลภจัด แสวงหาทรัพย์ด้วยการโกหกหลอกลวงกัน ไม่มีความจริงใจต่อกัน การปกครองจึงเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะเป็นปัญหาที่เกิดจากภายในของบุคคลอะไรจริงอะไรเท็จก็ยากที่จะรู้ได้

5. ปิสุณาวาจาสมัย คือ สมัยที่เมื่อมีการลักขโมยกันเกิดขึ้น จึงมีการกราบทูลรายงานว่าบุคคลผู้นี้ได้ทำการลักขโมย ทำให้เกิดการพูดจาใส่ร้ายกันเป็นประจำ เป็นยุคที่คนขาดความหนักแน่น มีการกระทบกระทั่งกันด้วยวาจาตลอด ซึ่งก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทถึงกับต้องเป็นคดีความกัน

6. กามเมสุมิจฉาจารสมัย คือ สมัยที่ผู้คนเสื่อมจากศีลธรรมอันดีงาม ทำให้มีผิวพรรณแตกต่างกัน พวกที่มีผิวพรรณไม่ดี ก็ประพุดติผิตในลูกเมียของพวกที่มีผิวพรรณดี เป็นยุคที่สังคมเริ่มเสื่อมทรามลง มีการประพุดติผิตลูกเมียกันเป็นประจำมนุษย์ไม่สามารถที่จะหยุดความต้องการภายในของตนได้ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับสัตว์เข้าไปทุกที

7. อุกุศลสมัย คือ สมัยที่ความชั่วทั้งมวลได้เกิดขึ้น มีการประพุดติผิตธรรมชาติและธรรมเนียมที่ดียาม ไม่มีการบำรุงสมณพราหมณ์ บิดามารดา มีความอาฆาตพยาบาทคิดร้ายคิดจะฆ่ากันอย่างแรงกล้า จัดว่าเป็นยุคที่คน

ได้เสื่อมจากคุณธรรมทั้งหมด โลกจึงเข้าสู่ยุค
สัตถันตรกัปป์ คือยุคมิคสัญญี มีการฆ่าฟันกัน
ด้วยอาวุธอย่างรุนแรง ผลก็คือความหายนะของ
ชาวโลก

8. ภัทรกัปป์ คือ ยุคที่โลกหันกลับมา
สู่ความเจริญอีกครั้งหนึ่ง เพราะเมื่อมีความเสื่อม
จนถึงที่สุดแล้ว พวกมนุษย์ที่รอดตายจากการ
สู้รบกันเอง ได้มาปรึกษากันว่า ไม่ควรฆ่าฟันกัน
และกระทำผิดคิดร้ายอย่างอื่น ๆ ด้วย จวบจนถึง
วาระที่ธรรมกลับมาครอบครองจิตใจของมนุษย์
อีกและพระพุทธเจ้าพระนามว่า เมตไตรย จักเสด็จ
อุบัติขึ้นในโลกในสมัยนั้น แม้แต่พระเจ้าจักรพรรดิ
ก็จะทรงสละราชสมบัติออกผนวช เป็นยุคที่
คนเริ่มหันกลับมาสนใจธรรมะ มีการประพฤติ
ปฏิบัติธรรมเพื่อไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต

สรุปได้ว่า รัฐมีสภาพเป็นไตรลักษณ์
คือในบางครั้งมีความเจริญ แต่ในบางครั้ง ก็มี
ความเสื่อมถึงขั้นสูงสุดคือการทำผู้คนฆ่าฟันกัน
เพราะต่างฝ่ายต่างมองว่าผู้อื่นเป็นสัตว์ซึ่งต้องล่า
เมื่อต่างฝ่ายต่างมองแบบเดียวกัน จึงเกิดการ
ฆ่าฟันโดยไม่ปราณีต่อกัน ผู้คนจึงล้มตายเป็น
จำนวนมาก รัฐจะมีความเจริญได้ ก็เพราะ
ผู้ปกครองและประชาชนมีคุณธรรมคือปฏิบัติ
ในกุศลกรรมบถ และรัฐจะล่มสลายเพราะทุกคน
ในรัฐขาดคุณธรรมคือไม่ปฏิบัติในกุศลกรรมบถ
ดังนั้น ในการปกครอง จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปแบบ
การปกครอง แต่ขึ้นอยู่กับการมีหรือการไม่มี
ศีลธรรมของผู้ปกครองและประชาชนนั่นเอง

เป้าหมายของรัฐ

เป้าหมายของรัฐสกัดมาจากเป้าหมาย
ในการบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้าได้ดังนี้

(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548 :
241-242)

1. เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนหรือ
เพื่อส่วนรวม คือ เพื่อความผาสุกของประชาชน
ภายในรัฐและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของ
องค์การทางการเมืองทั้งหมดโดยส่วนรวม ด้วยการ
ตั้งกฎระเบียบขึ้นมาจากพื้นฐานแห่งการยอมรับ
ร่วมกัน ไม่ใช่ใช้วิธีบังคับขึ้นใจ แต่บัญญัติไว้เพื่อ
ผลดีร่วมกันและโดยความยอมรับร่วมกัน

2. เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล คือ เพื่อ
กำจัดคนที่ไร้คุณธรรม คือ ป้องกันไม่ให้คนชั่ว
มาแสวงผลประโยชน์ของรัฐและเพื่อความ
อยู่อย่างผาสุกของคนดีหรือเพื่อส่งเสริมคนที่
ประพฤติดีให้ทำหน้าที่ในการปกครองและป้องกัน
คนที่ประพฤติชั่วไม่ให้มีอำนาจ

3. เพื่อประโยชน์ แก่ชีวิตที่ดีของ
ประชาชน คือ คำนึงถึงผลดีและผลร้ายที่จะเกิด
กับวิถีชีวิตของประชาชน โดยมุ่งที่จะสร้างสภาพ
แวดล้อมชีวิตที่ดีงาม เป็นการปิดกั้นความวุ่นวาย
ในสังคมที่จะเกิดในปัจจุบัน และป้องกันความ
วุ่นวายในสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4. เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป
คือ เพื่อผลดีแก่จิตใจของประชาชนในรัฐ ทำให้
ประชาชนมีความสุขใจ ด้วยอาศัยความดีของ
ผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐได้แก่ เพื่อความชื่นชอบ
ของประชาชนที่ยังไม่ชอบใจในตัวผู้ปกครอง
หรือรัฐบาล และเพื่อความชอบใจของประชาชน
ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จะให้ความร่วมมือกับรัฐเป็นกำลังในการ
ช่วยกันพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง

5. เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ คือ
เพื่อให้ประเทศชาติมีความมั่นคง ประชาชน
ในรัฐเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อช่วยค้ำจุน

ให้กฎระเบียบแบบแผนและระบบการต่าง ๆ เกิดมีผลในการปฏิบัติตามหลักการอย่างหนักแน่น มั่นคง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า เป้าหมายของรัฐมีทั้ง เพื่อประโยชน์ของบุคคลในเชิงปัจเจก คือส่งเสริม คนที่ประพฤติดีให้ทำหน้าที่ในการปกครองและ ป้องกันคนที่ประพฤติชั่วไม่ให้มีอำนาจ และ ประโยชน์ของรัฐในภาพรวม คือให้ประเทศชาติ มีความมั่นคง ประชาชนปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผนต่าง ๆ ตลอดจนถึงองค์กรทางการเมือง ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบตามสัญญาประชาคม ซึ่งได้ ตกลงร่วมกันทุกฝ่าย

จักรวรรดิวัตร : หลักธรรมนุญแห่งการ ปกครอง

จักรวรรดิวัตรเป็นหลักธรรมนุญแห่ง การปกครองที่ให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อการ สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนภายในรัฐ และนอกรัฐ เป็นพระจริยาที่พระเจ้าจักรพรรดิ พึงทรงบำเพ็ญสม่ำเสมอ เป็นหน้าที่ของนักปกครอง ผู้ยิ่งใหญ่

ในจกักรวัตติสูตร กล่าวถึงจักรวรรดิวัตร ไว้ 5 ประการ (ที.ปา. 11/84/62) แต่ในอรรถกถา สมังคลวิลาสินี ได้แยกย่อยจักรวรรดิวัตรนั้น ออกเป็น 12 ประการ ดังนี้ (ที.อ. 3/35)

1. ธรรมาธิปไตย (ถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพนับถือบูชายำเกรงธรรม ยึดธรรมเป็นหลัก เป็นธงชัย เป็นธรรมาธิปไตย)

2. ธรรมิการักษา (จัดการรักษาป้องกัน และคุ้มครองอันชอบธรรมและเป็นธรรม)

1) อันโตชน (แก่ชนภายใน ตั้งแต่ พระมเหสี โอรส ธิดา จนถึงผู้ปฏิบัติราชการใน

พระองค์ทั้งหมด คือ คนในปกครองส่วนตัว ตั้งแต่ บุตรธิดาเป็นต้นไป ด้วยให้การบำรุงเลี้ยงอบรม สั่งสอนเป็นต้น ให้อยู่โดยเรียบร้อยสงบสุข และ มีความเคารพนับถือกัน)

2) พลกาย (แก่กองทัพ คือ ปวงเสนา ข้าราชการ, ข้าราชการฝ่ายทหาร)

3) ชัตติยะ (แก่ชัตตริย์ทั้งหลายผู้อยู่ ในพระบรมเดชาานุภาพ, เจ้าเมืองชั้น, ปัจจุบัน สงเคราะห์ชนชั้นปกครองและนักบริหารชั้น ผู้ใหญ่ทั้งหลาย, ข้าราชการฝ่ายปกครอง)

4) อนุยนต์ (แก่ผู้ตามเสด็จ คือ ราชบริพารทั้งหลาย, ปัจจุบันควรสงเคราะห์ ข้าราชการฝ่ายพลเรือนเข้าทั้งหมด)

5) พราหมณคฤหบดี (แก่ชนเจ้าพิธี เจ้าตำรา พ่อค้า เจ้าไร่เจ้านา คือ ครูบาอาจารย์ นักวิชาการหมอพ่อค้าผู้ประกอบการต่าง ๆ และ เกษตรกร ด้วยช่วยจัดหาทุนและอุปกรณ์เป็นต้น)

6) เนคมชานบท (แก่ชาวนิคมนชนบท คือ ราษฎรทั้งปวงทุกท้องถิ่นตลอดถึงชายแดน ทิวไปไม่ทอดทิ้ง)

7) สมณพราหมณ์ (แก่พระสงฆ์และ บรรพชิตผู้ทรงศีลทรงคุณธรรม)

8) มิคปักษี (แก่มฤคและปักษี คือ สัตว์อันควรสงวนทั้งหลาย)

3. อธรรมการนิเสธนา (ห้ามกัน มิให้ มีการอันอธรรมเกิดขึ้นในพระราชอาณาเขต คือ จัดการป้องกัน แก่ไข มิให้มีการกระทำความผิด ความชั่วร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้นในบ้านเมือง)

4. ธนานุประทาน (ปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ ชนผู้ไร้ทรัพย์ มิให้มีคนขัดสนยากไร้ในแคว้นแคว้น)

5. ปริบุจฉา (ปรึกษาสอบถามปัญหา กับสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ

ผู้ไม่ประมาทหมัวเมา อยู่เสมอตามกาลอันควร เพื่อให้รู้ชัดการอันดีชั่ว ควรประกอบหรือไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขหรือไม่ แล้วประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปโดยถูกต้อง ข้อนี้ปัจจุบันสงเคราะห์นักปราชญ์นักวิชาการผู้ทรงคุณธรรมเข้าด้วย)

จักรวรรดิวัตร 12 ประการ สรุปลงได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่บุคคลและสัตว์ในเขตการปกครอง เป็นมิติด้านการปกครอง

2. จัดระบบเศรษฐกิจให้ดี เป็นมิติด้านเศรษฐกิจ

3. สนใจในศาสนาและศีลธรรม เป็นมิติด้านจิตวิญญาณ

ในจักรกวัตติสูตร กล่าวต่อไปว่า เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิองค์ที่ 7 ผนวชเป็นบรรพชิต พระโอรสองค์โตจึงได้ครองราชย์ต่อ แต่พระองค์ก็ไม่ได้ยึดถือข้อปฏิบัติตามประเพณีเดิม ทรงปกครองรัฐตามพระทัย ทำให้ข้าราชการบริหารและประชาชนเรียกร้องให้พระองค์ทรงปกครองด้วย หลักการทั้ง 12 ประการดังเดิม นั้นแสดงให้เห็นว่า อำนาจดั้งเดิมเป็นของประชาชน หากผู้ปกครองใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้อง ประชาชนก็มีสิทธิถอดถอนได้ ดังนั้น ผู้ปกครองต้องฟังเสียงของประชาชน พระราชาจึงทำตามข้อเรียกร้อง ปฏิบัติตามจักรวรรดิวัตร แต่ไม่ได้ทำทุกข้อ คือไม่ได้พระราชทานทรัพย์ให้แก่ผู้ยากไร้ คือขาดการให้สวัสดิการ ความยากจนจึงเกิดขึ้น มีการลักทรัพย์ กัน จึงมีการจับกุมกัน ทำปาณาติบาต มุสาวาท ฯลฯ ส่งผลให้อายุของคนลดน้อยลงเรื่อยๆ ในที่สุด จะเกิดมีสัตว์อันตรายกัปป์ คือ กบที่อยู่วางระหว่างศัสตรา ตลอด 7 วัน คนทั้งหลายจะมี

ความสำคัญในกันและกันว่าเป็นเนื้อ ฆ่ากันและกัน ด้วยสำคัญว่าเนื้อ แต่มีบุคคลบางคนหลบไปอยู่ในป่าดงพงชุก กินเหง้าไม้ ผลไม้ในป่า เมื่อผ่านไป 7 วันแล้ว ออกมา ก็ดีใจว่าเรingersที่รอดชีวิต จึงตั้งใจทำกุศลกรรม อายุก็ยืนขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง 80,000 ปี เมื่อมนุษย์มีอายุชั้ย 80,000 ปีนั้น หญิงสาวอายุ 500 ปี จึงมีสามีได้ในชมพูทวีปนี้ มีกรุงเกตุมตี เป็นราชธานี เป็นเมืองที่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ มีพลเมืองมาก และมีภิกษาหารสมบูรณ์ จักมีพระเจ้าจักรพรรดิ พระนามว่า สังขะ เป็นผู้ทรงธรรม ครองราชย์โดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้ง 4 เป็นขอบเขต ทรงได้รับชัยชนะ มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยรัตนะ 7 ประการ

เมื่อมนุษย์อายุชั้ย 80,000 ปีนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่า เมตไตรย เสด็จอุบัติขึ้นในโลก เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จักทรงบริหารภิกษุสงฆ์หลายพันรูป พระเจ้าสังขจักรพรรดิ จักรับสั่งให้ยกปราสาทที่พระเจ้ามหาปนาทะโปรดให้สร้างขึ้น แล้วประทับอยู่ ทรงสละบำเพ็ญทาน และเสด็จออกพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิตในสำนักพระเมตไตรยพุทธเจ้า ในไม่ช้า ก็ทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์ด้วย พระปัญญาอันยิ่งเอง คือสำเร็จเป็นพระอรหันต์ (ที.ปา. 11/88-108/65-79)

หลักธรรมนุญการปกครองดังกล่าว นำไปสู่สังคมในอุดมคติ คือ ในยุคนั้น ในด้านอาชญากรรม มนุษย์มีแต่ความสุข ห่างไกลจากกลียุค ปราศจากการรบราฆ่าฟันกัน การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การหลอกลวง ฉ้อฉลระบัด ฉกชิงวิ่งราว ทรัพย์สิน มนุษย์ยุคนี้ชวนชววยประกอบแต่กุศลกรรมกันทั้งสิ้น ในด้านทรัพย์สิน ทรัพย์สมบัติ จะมีแก่บุคคลทั่วไป ไม่มีความเลื่อมล้ำทางฐานะ

ทรัพย์สิน ได้สิ่งที่ตนเองปรารถนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มีพร้อมแล้วที่ไม้กัลปพฤกษ์ ทุกคนแต่งตัวไปเที่ยว กันอย่างสนุกสนาน ไม่ต้องกังวลแสวงหาทรัพย์ สมบัติ ชายไม่ต้องประกอบอาชีพ เช่น การทำนา การค้าขาย หญิงก็เช่นกันไม่ต้องประกอบอาชีพ เช่น ปั่นด้าย ชายหญิงนุ่งห่มผ้าอันเป็นทิพย์ บริโภคเครื่องทิพย์ มีแต่จะนั่งนอนเล่น ฟังเพลง ร้องเพลงตามที่ตนเองชื่นชอบ ทุกคนมีที่พัก อาศัยและทรัพย์สมบัติอื่น ๆ เหมือนกัน ไม่มีคน ยากจนไร้ทรัพย์ ทั้งไม่มีการทะเลาะวิวาทเรื่อง ที่บ้าน ที่ไร่นา และทรัพย์สินอื่น ๆ ในด้าน สุขอนามัย มนุษย์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ จะมีโรคเพียง 3 อย่าง คือ 1. อิจฉาโรค โรค อยากรกินอาหาร 2. อดสนโรค โรคที่เกิดจาก การบริโภคอาหารจนอิ่มแล้วเกิดความง่วงเหงา เชื่องซึม และ 3. ชราโรค โรคชรา (พระยาธรรม ปริชา (แก้ว), 2535 : 483-488)

สรุปได้ว่า จักรวรรดิวัตรเป็นธรรมนุญ แห่งการปกครองของผู้ปกครองผู้ยิ่งใหญ่ เป็นมิติ ด้านการปกครอง เป็นมิติด้านเศรษฐกิจ และเป็น มิติด้านจิตวิญญาณ เพื่อนำไปสู่สังคมในอุดมคติ คือสังคมที่ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ขวนขวายประกอบแต่กุศลกรรมกันทั้งสิ้น ไม่มี ความเลื่อมล้ำทางฐานะทรัพย์สินและปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รัฐในพระสุตตันตปิฎกเกิดขึ้นมาจาก ความชั่วร้ายหรืออกุศลธรรม จึงจำเป็นที่จะต้อง ทำการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ให้เป็นผู้ปกครองเพื่อจะเป็นผู้ที่ใช้อำนาจรัฐ โดยความชอบธรรม ในยุคแรกจึงมีการรวบอำนาจ

เบ็ดเสร็จทั้งในส่วนนิติบัญญัติ บริหาร และ ตุลาการ แต่ในปัจจุบัน พยายามแยกส่วนเพื่อเป็น การคานอำนาจของกันและกัน

พระเจ้าจักรพรรดิในฐานะเป็นผู้นำ อาณาจักร ถือว่าอุบัติได้ยาก เมื่อเกิดขึ้นย่อมทำ ประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก พระเจ้า จักรพรรดิอยู่ในช่วงบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็น พระพุทธเจ้าในอนาคต พระเจ้าจักรพรรดิทรงมี ทรัพย์ากรทางการบริหารปกครอง ที่รู้จักในชื่อ “รัตนะ 7 ประการ” และมีภารกิจหลักคือการรักษา ความสงบภายในบ้านเมืองและการสั่งสอนให้ กษัตริย์ต่าง ๆ ตั้งมั่นในธรรม

จักรวรรดิวัตรเป็นหลักธรรมนุญแห่ง การปกครองที่ให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อการ สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนภายในรัฐ และนอกรัฐ เพื่อให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรม แก่บุคคลและสัตว์ในเขตการปกครอง เป็นมิติ ด้านการปกครอง จัดระบบเศรษฐกิจให้ดี เป็นมิติ ด้านเศรษฐกิจ และสนใจในศาสนาและศีลธรรม เป็นมิติด้านจิตวิญญาณ เพื่อนำไปสู่สังคมใน อุดมคติที่ทุกคนปรารถนาจะให้เกิดขึ้นได้จริง

บทความนี้มีข้อเสนอแนะว่า รูปแบบทาง การเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม จะเป็น เรื่อง “อำนาจ” ของผู้ปกครองเป็นหลัก ดังนั้น อำนาจดังกล่าวของผู้ปกครองจึงควรเป็นอำนาจ ที่เป็นธรรม คือถือเอาหลักการ ความจริง ความ ถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ ซึ่งได้มีการ ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ที่รับฟังอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลไปถึงประชาชน ผู้ใต้ปกครองด้วย ทำให้ได้รับประโยชน์สุขทั้งใน ด้านสังคม คือประชาชนได้นำหลักกุศลกรรมบถ ไปปฏิบัติ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ด้าน

เศรษฐกิจ คือประชาชนมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว และด้านสุขภาพคือประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บที่ร้ายแรง

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551).

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1). พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548).

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระยาธรรมปรีชา (แก้ว). (2535). **ไตรภูมิโลกวินิจฉยกถา.** กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10, 11, 20.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ.

สิน สภาวสุ. **ทางรอดของมนุษยชาติ.** (2526). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย.